

TISKOVÁ ZPRÁVA

20 let Akademie věd České republiky

Záhy po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 bylo zřejmé, že se naskýtá šance postavit českou vědu na nové, moderní a demokratické základy. To si uvědomovala již tehdejší Československá akademie věd, která pod vedením **Otto Wichterla**, vynálezce kontaktních čoček a svého posledního předsedy (v letech 1990–1992), přistoupila k řadě zásadních změn ve své struktuře i směřování. Po rozdělení Československa se v únoru 1993 sešel ustavující sněm **Akademie věd České republiky**, jenž zvolil prvním předsedou nové české vrcholné vědecké instituce předního fyzikálního chemika **Rudolfa Zahradníka** (byl jejím předsedou v letech 1993–2001). Po něm stanuli v čele AV ČR další významní představitelé vědeckého života, **Helena Illnerová** (2001–2005), **Václav Pačes** (2005–2009) a **Jiří Drahoš** (od 2009).

Od svého vzniku byla Akademie věd ČR koncipována jako **moderní vědecká instituce**, která plně koresponduje se světovou vědou a zároveň má co nabídnout i české společnosti. Aby mohla toto své poslání naplnit, musela ovšem v průběhu dvaceti let své existence provést řadu principiálních kroků. Došlo především k **zásadní redukci počtu ústavů** a pracovníků Akademie: počet ústavů poklesl z 85 v roce 1990 na současných 53 a počet pracovníků ve stejném období z 12 tisíc (včetně Slovenské akademie věd 20 tisíc) na současných 7,7 tisíc osob (z toho 2800 vědeckých pracovníků). Struktura ústavů a týmů byla v ČSAV až do roku 1990 formulována plošně, od roku 1990 se však zde v mnohem větší míře uplatňuje preferování mezinárodně úspěšných témat a úkolů spojených s potřebami současné české společnosti.

Dalším významným krokem bylo odideologizování a odpolitizování vědeckého výzkumu. Akademie věd ČR je dnes **nepolitická a všem názorovým směrům otevřená vědecká instituce**. Tento fakt máme již za natolik samozřejmý, že si jej často ani neuvědomujeme – a přece až do května 1990 bylo zákonem předepsáno, že v Akademii se uplatňuje vedoucí role Komunistické strany Československa a smí tu být pěstována jen marxisticko-leninská věda. Odstranění politického diktátu napomohlo i tomu, že Akademická rada, která od roku 1993 stojí v čele AV ČR, není dnes slepým nástrojem stranické či státní politiky, ale významným orgánem moderujícím a ovlivňujícím dialog mezi jednotlivými akademickými ústavami a českou společností. Významnou roli při prosazování nových forem organizace české vědy sehrála rovněž **Grantová agentura AV ČR** (existovala v letech 1990–2013), která byla historicky první a zatím nejlépe fungující grantovou agenturou na českém území.

V roce 2007 byla uzákoněna přeměna vědeckých pracovišť AV ČR z příspěvkových organizací na veřejné výzkumné instituce. Celkovou strukturu AV ČR to však významně nezměnilo. Velká krize v podobě vyhocených sporů o financování AV ČR pak nastala v létě roku 2009, rozpočet AV ČR byl opakovaně snižován. To pochopitelně nepříznivě ovlivňovalo a nadále ovlivňuje fungování a další rozvoj jednotlivých pracovišť AV ČR. I přes tyto obtíže zůstává AV ČR nejdůležitější českou vědeckou institucí, která se úspěšně prosazuje i v silné mezinárodní konkurenci.

Významný kus cesty ušla AV ČR i na poli **mezinárodní spolupráce**. Až do roku 1990 se výzkum prováděný v ČSAV na mezinárodním poli orientoval především na Sovětský svaz a další země sovětského bloku; spolupráce se zeměmi západní Evropy a s USA měla nahodilý ráz a byla z ideologických důvodů uměle podvazována. Po roce 1990 se podařilo AV ČR plně integrovat do světové vědy jako rovnocenného partnera a zapojila se rovněž účinně do budování nových evropských struktur. Její pracovníci jsou dnes pravidelně zastoupeni ve významných zahraničních centrech (jako je např. švýcarský **CERN**) a podílejí se i na rozjezdu velkých evropských center na českém území (**ELI, BIOCEV** aj.).

Své čelné místo mezi vědeckými institucemi v České republice neodvozuje dnes již AV ČR od svého zákonně vymezeného nadřazeného postavení, jak tomu bylo do 1989, ale výhradně od své vědecké výkonnosti. Věnuje se dnes základnímu i aplikovanému výzkumu v úzké spolupráci s vysokými školami i dalšími institucemi; v stále větší míře přispívá i k vysokoškolské výuce (včetně vzdělávání doktorandů) a zvyšuje se její propojení i s **pracovišti aplikovaného a průmyslového výzkumu**. V nově připravované Strategii rozvoje AV ČR se navíc tato dynamická a aktivní instituce chce ještě daleko výraznějším způsobem přihlásit i ke své spoluzodpovědnosti za kvalitu života budoucích generací občanů České republiky.

Akademie věd ČR chce v blízké budoucnosti působit jako skutečné **centrum národní kultury a podstatný hospodářský činitel** prostřednictvím vědy založené na mezioborové a meziinstitucionální spolupráci s cílem přispět k formování znalostní společnosti a ekonomiky. Výsledky výzkumu budou prezentovány v rámci tří **Základních výzkumných směrů**, které srozumitelným způsobem představí široké veřejnosti činnost AV ČR jako instituce neuniverzitního typu propojující základní a aplikovaný výzkum:

Hranice poznání: AV ČR – instituce, která přispívá k rozvoji světové vědy

Proměny společnosti a globální výzvy: AV ČR – instituce, která přispívá k řešení společenských a globálních problémů

Špičkové technologie: AV ČR – instituce, která přispívá k ekonomické prosperitě a konkurenceschopnosti ČR

***Akademie věd České republiky** je nejvýznamnější národní výzkumnou institucí tvořenou soustavou 54 veřejných výzkumných pracovišť oborů věd o živé a neživé přírodě a oborů humanitních a společenských. Pracuje zde 7700 zaměstnanců, z nichž více než třetina jsou vědeckí pracovníci. Hlavním a nezastupitelným úkolem AV ČR je řešení dlouhodobých a významných výzkumných projektů zejména z oblasti základního výzkumu. Zároveň AV ČR plní s tím související funkce: napomáhat praktickému uplatnění výsledků vlastní badatelské práce, rozvíjet vědeckou výchovu a podílet se na vysokoškolském vzdělávání, popularizovat vědu a její výsledky ve společnosti.*

Akademie věd ČR je samostatnou právníckou osobou – rozpočtovou organizací. Pro rozpočtové účely má AV ČR postavení ústředního orgánu České republiky.

Nejvyšším samosprávným orgánem AV ČR je Akademický sněm složený ze dvou třetin ze zástupců všech ústavů a dále z reprezentantů vysokých škol, státní správy, podnikatelských kruhů a jiných význačných osobností. Výkonným orgánem AV ČR je Akademická rada v čele s předsedou Akademie věd, Vědecká rada se zabývá především vědní politikou AV ČR.